

Forarbejder til den nye danske Straffelov.
Bemærkninger om Frihedsstraffens Ordning efter Torps
Straffelovsudkast.

Af Fængselsinspektør Brøchner-Mortensen.

I Tidsskriftets Januar-Hæfte har Hr. Landsdommer Haack i en interessant og tankevægtig Afhandling erklæret sig for Tilhænger af den i Torps Straffelovsudkast foreslaede Afskaffelse af flere Arter af kvalificeret Frihedsstraf. Naar jeg kunde ønske at efterkomme den af Landsdommeren særlig til praktiske Fængselsmænd rettede Opfordring til at deltage i en Diskussion om dette Emne, er det ikke, fordi jeg er Modstander af den af Udkastets Motiver og af Landsdommeren med Hensyn til Tugthusstraffens Afskaffelse hævdede Opfattelse; men jeg er naaet til mit Resultat ad en noget anden Vej, og jeg mener, at der til Afgørelsen af Spørgsmaalet hører Overvejelser, som ikke kommer frem, hverken i Motiverne eller i Landsdommerens Afhandling.

Jeg er, som sagt, ogsaa af den Opfattelse, at Opretholdelsen af Tugthusstraffen er unødvendig, og jeg kan ganske slutte mig til de Betragtninger, der har ført Straffelovskoncipisten til dette Resultat. Det eneste positive Argument for at opretholde denne Straf hentes fra Hensynet til den generelle Prævention, sædvanlig udtrykt saaledes, at Lovens Trusel og det med Idømmelsen af den strengere Straf følgende Stempel, skulde virke afskrækkende.

Jeg kunde dog have Lyst til at pege paa en særlig Udtryksform for denne generelle Prævention, som jeg nu og da har været stillet overfor. For et meget stort Antal af

Recidivister former den kriminelle Løbebane sig som en sagte, næsten umærkelig Gliden nedad et Skraaplan, og den enkelte Forbrydelse fremgaar ikke som et Resultat af en Afvejelse af den mulige Profit paa den ene Side, den truende Risiko paa den anden. Lidt efter lidt, efter som Aarene gaar, naar man fra Trin til Trin paa den strafferetlige Rangstige, og før man ser sig for, er man naaet til den yderste Grænse. Men for de Naturer, som endnu ikke har bidt Hovedet af al Skam — og dem træffer man virkelig blandt de mange Gange Tilbagefaldne —, er det af største Betydning, at der, saa at sige, findes Etapper, foran hvilke de uvilkaarlig maa standse og sige til sig selv: »Hertil og ikke længere! Næste Gang gælder det Tugthuset, og saa dybt vil Du ikke synke.« Jeg har ofte hørt saadanne Udtalelser, og jeg har virkelig haft Erfaring for, at de ikke altid har været Mundsvejr. Der kunde altsaa dog siges at være den Fare ved Afskaffelsen af de forskellige Gradationer indenfor den kvalificerede Frihedsstraf, at den for visse Naturer vil gøre Faldet mere umærkeligt og derfor lettere.

De Ulemper, der klæber ved Bibeholdelsen af den særlige Tugthuskokarde, synes mig imidlertid saa store, at den antydede, mulige Fordel ved at beholde den, maa vige. Det ligger i Strafinstituttets Natur, at det gennem Tugt skal virke oprettende, men herimod strider det at paatrykke den straffede et Brændemærke, som vanskeliggør hans Genindtræden i Samfundet. Det ligger endvidere i Strafinstituttets Natur, at Straffen bør tilmaales saavidt muligt efter individuelle Hensyn, og irrationelt bliver det derfor, paa Forhaand at stemple visse Handlinger som hjemfaldne til en særlig kvalificeret Straf, saameget mere som de groveste, kapitale Forbrydelser ikke sjældent begaaes af Individuer, hvis sociale Kvalitet ikke er ringest.

Hertil kommer, at der for Recidivisten, naar han er naaet til et vist Punkt paa sin Bane nedad Skraaplanet, vil vise sig et Perspektiv, der er egnet til at virke adskilligt mere afskrækkende end Tugthuset, nemlig den foreslaaede

Sikkerhedsforvaring. Der er heri en Realitet af langt større Betydning, end det blotte Tugthusnavn, og en Eksklusion af Samfundet af langt alvorligere Natur end den, Tugthuskokarden kan medføre.

Det er rigtigt, at der under Nutidens Principper for Straffuldbyrdelse ikke fra Arbejdspligten, Forplejningen o. s. v. kan hentes noget virkeligt Skelnemærke mellem forskellige Arter af kvalificeret Frihedsstraf, og Diskussionen, saaledes som den er rejst, drejer sig derfor i Realiteten væsentlig kun om et Navn.

Men her er det, jeg gerne vilde fremsætte mine Bemærkninger. Forend man undliver Tugt- og Forbedringshusstraffen, kan det være gavnligt at gøre sig klart, hvilken deres historiske Oprindelse og Betydning har været. Thi, selvom de maatte synes nu i deres Alderdom at være nogle affældige og unyttige Væsener, kunde det dog tænkes, at de i deres Ungdom havde været Bærere af Tanker, som man vilde staa sig ved ikke at afdrive sammen med dem.

Siden Fængselsreformens første Dage har det afgørende Stridspunkt været Valget mellem Cellebehandling og Fællesskabsbehandling, og for den praktiske Penolog, der kender Fordele og Mangler ved begge Systemer, er dette i Virkeligheden det kapitale Spørgsmaal, ved Siden af hvilket alle andre maa træde tilbage i anden Række.

Men vor Straffelovs to Arter af Strafarbejde, Tugthusarbejde og Forbedringshusarbejde, indeholder netop et saadant Valg udfra en ganske bestemt Vurdering af hvert af de to Systemer.

Valget er ganske vist truffet paa Forhaand i de Tilfælde, i hvilke Straffen for visse, kapitale Forbrydelser ved Loven er fastsat udelukkende til Tugthusarbejde og den for saadan Forbrydelse dømte derfor ubetinget hjemfalden til Fællesskabsbehandling. At dette fra et penologisk Synspunkt er irrationelt, er ovenfor sagt.

Omvendt er Valget forud bestemt til Gunst for Cellebehandling, hvor den idømte Straf ikke naar Tugthusstraf-

fens Minimum eller ligefrem i Loven er fastsat til Forbedringshusarbejde.

Men iøvrigt er indenfor en Ramme af 2 og 6 Aar Valget mellem Celle og Fællesskab overladt Domstolene, og der gives i Strfl.s § 14 en Anvisning paa en individuel Vurdering af den enkelte Forbryder til Vejledning ved dette Valg. Der er ikke fastsat nogen Aldersgrænse eller angivet noget bestemt Antal af tidligere efter det ene eller det andet System fuldbyrdede Straffe, som medfører Nødvendigheden af nu at vælge den ene eller den anden Fremgangsmaade. Dette er sikkert i Princippet rigtigt og stemmende med Straffens inderste Væsen.

Naar dette Princip imidlertid i det store og hele forbliver goldt, skyldes det, at Loven har henlagt den individuelle Vurdering til Domstolene, hvis Afgørelse i første Række er af juridisk Art, og til Dommerne, som efter det Materiale, der forelægges dem, og vel ogsaa efter deres Uddannelse ikke er udrustede til at foretage et sikkert Valg.

Forsaavidt nu Straffelovsudkastet, som det ved første Øjekast kunde synes, indeholdt et Systemskifte paa dette Omraade, derved at denne saare vigtige Afgørelse fjernedes fra Domstolenes Ressort og henlagdes under de straffuldbyrdende Myndigheder, kunde jeg som praktisk Fængselsmand kun yde det min udelte Tilslutning. Thi at det maatte tilkomme den, der har gjort sig Straffuldbyrnelsen til Livs gerning, at træffe denne Afgørelse, nærer jeg ingen Tvivl om, og sikkert vilde ogsaa Dommere kunne indrømme mig dette. Der findes i Landsdommer Haacks Afhandling en udtrykkelig Erkendelse af, at Dommere og andre med Straffeprocessen beskæftigede skulde savne virkelig, aktiv Interesse for selve Fuldbyrnelsen af Straffen, og selvom Afhandlingen i sig selv kunde synes at levere Modbeviset for en saadan Paastand, er den sikkert alligevel rigtig. Der kræves en Uddannelse og en praktisk Erfaring i Straffuldbyrnelsen, en Hensyntagen til Individet og en Seen bort fra Gerningen, som man ikke kan vente at finde hos Domme-

ren og Advokaten, for hvem netop Gerningen og dens Subsumption under Straffebudet er det principale, medens Individet ganske eller tildels forsvinder.

Udkastets System er kortelig dette, at alt Arbejdsfængsel under 2 Aar skal udstaaes i Celle, medens Straffe af længere Varighed skal udstaaes i Fællesskab).

Men dette vil jo sige, at Domstolene overalt, hvor det i Loven fastsatte Minimum er lavere end og Maximum højere end 2 Aar, har det i deres Magt ved den blotte Fastsettelse af Straffetiden at bestemme, om Fangen skal undergives Celle- eller Fællesskabsbehandling. Omvendt er ethvert Valg udelukket, saavel hvor Minimum er over, som hvor Maximum er under 2 Aar, idet henholdsvis Fællesbehandling eller Cellebehandling er givet.

Jeg kan ikke se rettere, end at dette System er uheldigt og om muligt mindre tilfredsstillende end den gamle Straffelovs, med hvilket det har det tilfælles, at det, hvor ikke ethvert Valg er udelukket, henlægger Afgørelsen til Domstolene. Det adskiller sig imidlertid fra det gamle System ved at udelukke ethvert Valg allerede ved 2 Aars Grænsen, medens den gældende Straffelov tilsteder et saadant Valg ved Straffetider lige indtil 6 Aar, hvilket sidste efter den af mig hævdede Opfattelse vel ikke fyldestgør, men dog i højere Grad nærmer sig rigtige penologiske Principper.

Der er ved denne Sammenligning mellem gammelt og nyt at mærke, at Straffelovsudkastet, naar det taler om Strafudstaaelse i Enrum, i Virkeligheden derved forstaar noget ganske andet end Straffeloven. I Motiverne kommer dette ikke frem, idet den gældende Straffelovs Kriterium for Cellebehandling der angives at være: »Arbejde i Enkeltcelle«, hvilket svarer til Udkastets Definition af Enrumsstraffen (§ 37). Ifølge Straffelovens § 13 bestaar Cellebehandlingen imidlertid i »Arbejde i Enkeltcelle og O p h o l d i s a m m e D a g o g N a t«, det saakaldte absolutte Cellesystem, og altsaa en betydelig strengere Form for Cellebehandling end den, Udkastets § 38 aabner Adgang til. Om-

vendt er Udkastets Opfattelse af Fællesbehandlingen vidt forskellig fra den historiske, saaledes som Straffeloven har haft den for Øje og saaledes som den er udformet i Anordningen af 13. Februar 1873, idet den ved forskellige Indskrænkninger i det væsentlige kan blive identisk med Enrumsbehandlingen.

Naar Fællesfangen under Gudstjeneste, Undervisning og Gaardtur kan holdes afsondret, ser jeg ikke, at han i det væsentlige er anderledes stillet end Enrumsfangen, der under de samme Forhold kan være i Fællesskab med andre. Tilbage bliver i Virkeligheden kun Arbejdstiden og Fritiden, som Fællesfangen skal tilbringe sammen med andre; men allerede disciplinære Hensyn vil nødvendig medføre saadanne Indskrænkninger i Fællesfangernes Samkvem under de nævnte Situationer, at man kun i uegentlig Forstand kan tale om Fællesskab.

Men naar Grænserne mellem Enrumsbehandling og Fællesskabsbehandling saaledes gøres flydende, ser jeg ingen Grund til i Straffeloven at opretholde denne Sondring. Enrumsstraffen og Fællesskabsstraffen med deres forskellige Modifikationer bliver i Virkeligheden kun Gradationer indenfor den samme Strafart, som tilstrækkelig udtømmende kan betegnes med Navnet *A r b e j d s f æ n g s e l*. Anvendelsen af den ene eller den anden Form vilde da i det enkelte Tilfælde bero alene paa de straffuldbyrdende Myndigheder, og Dommerens Virksomhed indskrænkes til Subsumptionen, hans egentlige Felt, og, saakænge Princippet om ubestemte Straffedomme ikke har sejret, til Strafudmaalingen.

De ovenfor omtalte Vanskeligheder, der hidrører fra, at det enkelte Lovbuds Strafferammer binder Valget mellem Celle og Fællesskab, er paa denne Maade ophævede, og Dommeren er stillet ganske, som om intet Valg var tilstede, en Stilling, der kun kendes i den belgiske Straffelovgivning, som ej heller tilsteder noget Valg, fordi den kun hjemler den ene Form for Fuldbyrkelse af Frihedsstraf, Cellebehandling.

De øvrige i Udkastet indeholdte Bestemmelser om Cellebehandling og Fællesskabsbehandling og disses Modifikationer bliver herefter overflødige.

Reglen i § 37 b om Fællesskabsbehandling af Recidivister, uanset hvor lang Tid der er forløbet siden deres sidste Straf, synes i sig selv utilstrækkelig begrundet, og dens Betydning afsvækkes derved, at den i hvert enkelt Tilfælde kan fraviges efter Justitsministerens Bestemmelse.

Omvendt synes Grænserne for den Tid, i hvilken Fælesfangen efter § 38, 2. Stk. skal kunne holdes i Enrum (ikke under 3 Maaneder og ikke over 1 Aar) ret vilkaarlig valgte.

At give saadanne Bestemmelser Plads i selve Straffeloven synes mig altid mindre praktisk, fordi en saadan Lov almindelig vil, og ogsaa bør, være omgivet af en vis Urørlighed, der ikke tillader stykkevis Reformer af den. Anderledes med en Straffuldbyrdelseslov, der optræder som et selvstændigt Instrument, der efter skiftende Tidens Behov og Erfaringer lader sig omforme.

Til en saadan Lov maatte da ogsaa henvises Bestemmelsen om en yderste Grænse for Enrumsbehandlingens Varighed og om den — ogsaa i belgisk Lovgivning kendte — obligatoriske Fravigelse fra denne Behandlingsmaade, som begrundes i Helbredshensyn. Om denne sidste er at bemærke, at den i det hele synes mindre paakrævet ved en Enrumsstraf, der indeholder saa mange Gradationer, som den i Udkastet foreslaaede.

I Diskussionen om Cellestraffens Tidsbegrænsning har der stedse været tænkt paa den *absolute* Cellebehandling, og den Grænse, der har været draget — saavidt jeg kan se ganske skønsmæssigt — har været begrundet i de Virkninger, der tilskrives en fuldstændig Afsondring.

Udkastets Regel om, at 2 (subsidiært 3) Aar skal danne Grænsen, bygger paa de sædvanlige Argumenter, uanset at den Enrumsstraf, hvormed der opereres, er saa langt fra at være absolut, at den endog, som ovenfor hævdet, ganske gradvis flyder sammen med Fællesskabsstraffen. Men

netop derfor synes Udkastets Regel mig at være allfor vidt-gaaende.

Saafernt man vil opretholde 2 Aars Grænsen for Cellestraffen, mener jeg, at denne Begrænsning alene kan gælde, hvor Cellebehandlingen er absolut, medens Grænsen for den modificerede Enrumss Straf, som Udkastet hjemler, efter min Opfattelse uden Skade kunde sættes adskilligt højere.

Udkastets Fremgangsmaade, paa en Gang at tilstede Lempelser i og at drage snævrere Grænser for Cellestraffen, synes mig at indeholde en allfor stor Svækkelse af Cellestraffens meget betydelige repressive Kraft.

Thi at den har en saadan, er sikkert. Jeg slutter det deraf, at den, selv hvor det drejer sig om ret kortvarige Straffe, af Forbryderne anses for meget strengere end en endog temmelig langvarig Straf, der udstaaes i Fællesskab. Den Opfordring til Eftertanke, som ligger i Afsondringen, er i den Grad i Strid med Flertallet af de straffedes overfladiske og letsindige Natur, at de, for at undgaa den, ikke skyer den Forlængelse af Straffetiden, der nu følger med Straffens Udtaaelse i Fællesskab. De fingerede Selvmordsforsøg og simulerede Sindslidelser, som ved nærmere Under søgelse viser sig at være Forsøg paa at opnaa Fællesskab, fordi man »spekulerer« eller ligefrem »keder sig«, er kendte af enhver Fængselsmand.

De Anker, der har været rettede mod den absolutte Cellestraf, gælder i Virkeligheden kun dens langvarige Benyttelse, medens det iøvrigt har været erkendt, at den bedre end Fællesskabsstraffen er i Stand til at opfylde vigtige Sider af Straffens Formaal. I Almindelighed at binde de mere kortvarige Straffe til det absolutte Cellesystem, anser jeg vel for principielt urigtigt, men jeg nærer paa den anden Side ingen Tvivl om, at den absolutte Afsondring ved Fuldbyrdselsen af Straffen maa være Udgangspunktet, og at Afvigelserne derfra maa være begrundede i særlige Omstændigheder ved det enkelte Tilfælde. Der vilde paa denne Maade skabes en Basis, baade for den kortvarige og for

den langvarige Straf, et Slags Iagttagelsesstadium, under hvilket man søger at finde den Plan, man vil følge ved det Eksperiment, som Straffuldbyrdelsen er.

Et Udtryk for en lignende Betragtning finder jeg i Udkastets § 38, 2. Stk., der henholdsvis paabyder og tillader Enrumshandling i den første Tredjedel af Fællesfangens Straffetid. Obligatorisk bør den imidlertid aldrig være. Dette vilde stride mod Strafinstitutts Natur, der kræver den størst mulige Frihed for den praktiske Straffuldbyrdelse.

Jeg er ikke blind for, at der ved at indrømme de straffuldbyrdende Myndigheder en saa udstrakt Frihed, stilles dem en meget vanskelig, mange vilde sige en uløselig Opgave. Jeg ser heri kun et Gode, saavist som Manden vokser med den Opgave, der stilles ham. Den praktiske Fængselsmand maa og vil i højere Grad end hidtil føle Straffuldbyrdelsen som et Fag, til hvis Udøvelse der kræves en mere indgaaende Uddannelse og mere eksakte Metoder end dem, der under det hidtil gældende System har været nødvendige.